

Hvordan fastholdes tilliden under samfundskriser?

Temanummer: Krisestyring i samfundet

Coronapandemien er en af de mest alvorlige globale kriser i nyere tid. Forskellige lande håndterede krisen med varierende succes, og en overraskende vigtig faktor i den henseende var graden af tillid til hinanden og til myndighederne i det pågældende land. Jo højere tillid, jo færre tilfælde af COVID-19. I denne artikel diskuteres betydningen af social og politisk tillid for håndteringen af en samfundskrise, og det diskuteres, hvordan myndigheder og politikere bevarer den nødvendige tillid, når en krise bryder ud. Artiklen tager afsæt i forskning under coronapandemien, men konsekvenserne for det bredere moderne kriseberedskab diskuteres afslutningsvist.

Coronavirussen begyndte at sprede sig på et fødevarermarked i Wuhan i november 2019. Samtidig blev en rapport om det globale pandemiberedskab, Global Health Security Index (Mahan, 2021), lanceret. Rapporten rangerede alle verdens lande efter, hvor modstandsdygtige de var overfor epidemier og pandemier, og COVID-19-pandemien ville umiddelbart efter give en empirisk stresstest af rapportens konklusioner. USA blev i rapporten rangeret som nummer ét: det bedst forberedte land i verden. Men nu – nogle år senere – er det klart, at USA's håndtering af truslen fra pandemien langt fra var den bedste i verden. I 2021 reflekterede den fratrædende direktør for US National Institute of Health over situationen: ”Du ved, måske underinvesterede vi i forskning i menneskelig adfærd” (Benen, 2021). Global Health Security Index synes at have begået en lignende fejl ved at fokusere på teknologiske faktorer, der eksempelvis kan lette den hurtige udvikling og produktion af en vaccine, men mindre på de samfundsvidenskabelige faktorer, der bestemmer offentlighedens tillid til en sådan vaccine og i sidste ende afgør vaccinedækningen (Mahan, 2021).

I denne artikel fokuseres på en afgørende faktor for menneskelig kriseadfærd: tillid. Danmark har et af de højeste tillidsniveauer i verden (Dinesen & Sønderkov, 2012). Det centrale fokus i artikel er således, hvordan tilliden til myndighederne og mellem borgere fastholdes under en samfundskrise. Udgangspunktet for dette fokus er forskningen i en af de alvorligste samfundskriser, som vi har stået i – coronapandemien – og hvordan forskellige aspekter af myndighedernes håndtering af pandemien henholdsvis styrkede og svækkede tilliden.

**MICHAEL BANG
PETERSEN**

Professor,
Institut for
Statskundskab,
Aarhus Universitet,
michael@ps.au.dk

Tillid som ressource under en samfundskrise

I mange samfundskrises er menneskelig adfærd afgørende, fordi håndteringen af kriserne kræver ændringer i almindelige borgernes vaner. Under coronapandemien skulle folk holde fysisk afstand til andre og lade sig vaccinere med nye vaccintyper. I klimakrisen skal folk ligeledes ændre forbrugs-, mad- og rejsevaner. I disse sammenhænge spiller borgernes tillid til hinanden og til myndighederne en afgørende rolle.

Forskere har defineret begrebet ”tillid” på mange forskellige måder. Et hyppigt element i definitionerne er, at man har tillid til en anden, hvis man har forventninger om, at den anden bekymrer sig om ens velfærd og dermed er villig til at gengælde prosociale handlinger (Stolle, 2002). Forskningen i tillid understreger også, at tillid kan rette sig imod mange forskellige objekter. Man kan have tillid til konkrete andre personer (såsom familiemedlemmer eller nabo), men man kan også have tillid til mere abstrakte grupper af personer, såsom ens medborgere. Denne generaliserede tillid til personer, som man ikke direkte kender, benævnes ofte social tillid (Sønderskov & Dinesen, 2016). Man kan også have tillid – eller mistillid – til samfundsinstitutioner og myndigheder. Man bruger ofte begrebet politisk tillid til at betegne denne form for tillid til landets politiske niveau (Sønderskov & Dinesen, 2016).

I forskningen er både social og politisk tillid særligt blevet fremhævet som afgørende for samarbejde. Tillid er en afgørende ingrediens i samarbejdsrelationer, fordi mennesker i høj grad samarbejder ud fra en gensidighedslogik: A ønsker at samarbejde med B i det omfang, A har tillid til, at B gengælder samarbejdet (Ostrom & Walker, 2003). I overensstemmelse hermed har lande med højere tillidsniveauer vist sig at klare sig bedre på en lang række parametre. De er ikke blot rigere, men også generelt lykkeligere (Svendsen, 2012). Forskningen viser også, at social og politisk tillid afhænger af hinanden. Social tillid vokser i høj grad ud af politisk tillid. Vi tør samarbejde med vores medborgere, hvis det sker i skyggen af troværdige institutioner (Sønderskov & Dinesen, 2014, 2016)

Kollektive adfærdsændringer, som dem borgerne foretog under COVID-19-pandemien, er en form for samarbejde både mellem borgere og myndigheder og borgerne imellem: Borgerne modtager opfordringer fra myndighederne om at ændre deres fælles adfærd for at håndtere en samfundstrussel. I tråd hermed viste forskningen under pandemien, at både politisk og social tillid havde en afgørende betydning for adfærden og håndteringen. Befolkninger i regioner med højere politisk tillid reducerede deres mobilitet mere, da myndighederne på tværs af lande lukkede samfundene ned under første bølge af coronainfektioner (Bargain & Aminjonov, 2020). Senere, da vacciner blev tilgængelige, var landenes politiske tillid (særligt tilliden til sundhedsmyndighederne) stærkt korreleret med den gennemsnitlige vilje til at blive vaccineret (Lindholt et al., 2021). Alt i alt betød disse dynamikker ifølge en undersøgelse i det anerkendte tidsskrift *The Lancet*, at hvis alle lande i verden

havde haft lige så høje sociale tillidsniveauer som Danmark, ville 40 % færre mennesker være blevet smittet med coronavirus globalt (Bollyky et al., 2022). Betydningen af politisk tillid var lavere: Hvis alle lande i verden havde haft lige så høje politiske tillidsniveauer som Danmark, ville 13 % færre mennesker være blevet smittet med coronavirus globalt.

Forskning har også fundet forskelle i overholdelse af sundhedsmyndighedernes råd mellem personer med henholdsvis høj og lav tillid under coronapandemien. Undersøgelser viser generelt, at individuelle forskelle i politisk tillid har stor betydning for accept af vacciner og under COVID-19-pandemien (Lindholt et al., 2021). Undersøgelserne er mindre konsistente med hensyn til sammenhængen mellem tillid og at overholde anbefalinger om fysisk afstand (Jørgensen & Petersen, 2022; Jørgensen et al., 2021c). En undersøgelse viser eksempelvis, at folk med højere social tillid i mindre grad holdt fysisk afstand, muligvis fordi folk med en tillidsfuld tankegang er mindre motiverede til at se deres medborgere som trusler (Jørgensen et al., 2021c). Andre undersøgelser viser dog, at politisk tillid hang på tværs af lande korrelerede med både øget støtte til regeringens coronahåndtering og ændrede adfærd under pandemien (Nielsen & Petersen, 2023). Overordnet set tyder analyserne på individniveau dermed på, at tillid – og særligt politisk tillid – er en central del af en effektiv krisehåndtering.

Udviklingen i tillid under en krise

En udfordring ved samfundskriser er, at udviklingen af social og politisk tillid som en kritisk ressource er et langsigtet projekt. Lande varierer betydeligt i den grad, hvormed befolkningen stoler på medborgere og landets politiske institutioner. Dermed kommer forskellige lande ind i en samfundskrise med meget forskellige udsigter til succes.

Samtidig viser forskningen under coronapandemien også, at myndighederne og politikernes beslutninger kan påvirke tillidsniveauet. Disse beslutninger påvirker i udgangspunkt tilliden til beslutningerne selv og dermed den politiske tillid, men dette kan på langsigst have betydning for også den sociale tillid på grund af den nævnte relation mellem de to former for tillid (Sønderskov & Dinesen, 2014, 2016). Forskningen tyder dog på, at hensigtsmæssige beslutninger primært øger tilliden blandt dem, der allerede har en vis grad af tillid (se eksempelvis Petersen et al., 2021). Hvis du eksempelvis allerede har mistet tilliden til en budbringer, vil indholdet af deres budskab ikke betyde det store. Omvendt kan beslutningerne mindske borgernes tillid på en lang række måder, som gennemgås nedenfor. Det tyder på, at kriser passer til det gamle ordsprog om at tillid let at miste, men svær at genvinde.

Et paradoks ved kriser er dermed, at mens tillid er en central del af den kollektive løsning på en krise, kan krisehåndteringen i sig selv udhule den ressource. Dette skete også under coronapandemien. I pandemiens umiddelbare begyndelse opstod en umiddelbar ”rally-around-the-flag”-reaktion, hvor borgerne

støttede op om fællesskabet med større tillid til myndigheder og institutioner som konsekvens (Bo et al., 2021). Men i løbet af det første år var faldet den politiske tillid til niveauet under starten af pandemien i en række lande (Bor et al., 2023b). Under en krise – og ikke mindst i et højtillidsland som Danmark – er et centralt fokus dermed at opretholde og bevare den tillid, der eksisterer ved krisens begyndelse.

At bevare tilliden under en krise: Tre lektioner fra coronapandemien

Investér i kompetenceskabende og transparent kommunikation

Krisekommunikation er en af de sværeste former for offentlig kommunikation, der findes. Viden, evidens og anbefalinger ændrer sig hurtigt under en nødsituation, og situationen er ofte præget af usikkerhed. Det centrale dilemma, som myndigheder og politikere står over for, er, at det ofte ikke er muligt at levere et simpelt budskab, der er konsistent over tid, men kommunikationen skal ikke desto mindre motivere til handling på hvert eneste tidspunkt. Vi kan kalde kommunikation, der håndterer dette dilemma succesfuldt, for ”meningsskabende kommunikation”, da den giver offentligheden mulighed for at skabe mening om de nuværende anbefalinger samt skabe mening om, hvorfor disse anbefalinger ændrer sig over tid.

Forskningen i krise kommunikation under COVID-19 giver en klar indikation på dette dilemma. På den ene side viser forskningen, at kommunikation, der fremkalder følelser af handlekompetence, er vigtig for at opretholde tillid. Når folk føler sig kompetente, føler de (a) de har en klar fornemmelse af, hvad de skal gøre, (b) de ved, hvorfor de skal gøre dette for effektivt at håndtere en trussel, og (c) at de er i stand til at gøre det uden for alvorlige omkostninger (Norman et al., 2015). Under COVID-19-pandemien var følelser af handlekompetence korreleret med større overholdelse af sundhedsmyndighedernes anbefalinger (Jørgensen et al., 2021a) og mere tillid til den politiske håndtering af pandemien (Jørgensen et al., 2021b). Et studie baseret på et eksperiment viste også, at disse følelser af effektivitet fremkaldes gennem omhyggelige beskrivelser af den overordnede strategi for håndtering af krisen og individets nøjagtige rolle i denne strategi (Petersen et al., 2022).

På den anden side viser forskningen også, at gennemsigtighed i kommunikation opretholder tillid. For eksempel viste et studie baseret på eksperimenter i Danmark og USA, at selvom en transparent anerkendelse af negative bivirkninger ved COVID-19-vacciner kunne sænke vaccinevilligheden, øgede denne anerkendelse samtidig tilliden til myndighederne og hjalp dermed med at opretholde den kritiske langsigtede tillidsressource (Petersen et al., 2021). Vaccinekommunikation med vage forsikringer om vaccinesikkerhed sænkede derimod både villigheden og tilliden. Forskning i evidensbaseret kommunikation finder mere generelt, at transparent anerkendelse af usikkerhed ikke

sænker tilliden til afsenderen og ofte øger den (Gustafson & Rice, 2020). Dette kan især være tilfældet i krisesituationer, hvor kommunikationen af usikkerhed vil være afgørende for at bevare tilliden, da dette vil hjælpe borgerne med at forstå ændrede omstændigheder og skiftende råd.

Målene om kompetenceskabelse og transparens kan til tider synes at være i konflikt, men tillidsskabende kommunikation vil ikke desto mindre stræbe efter at nå begge kommunikationsmål. Ikke ved at finde et kompromis mellem de to, men ved omhyggeligt og samtidig at forfølge begge dele. Dette indebærer klare råd om kriseadfærd samt klar kommunikation om usikkerheden vedrørende den evidens, der ligger til grund for rådene. På denne måde kræver meningskabende kommunikation, at myndigheder og politikere også har tillid til borgerne: at de er i stand til at håndtere komplekse, bekymrende og skiftende oplysninger, hvis de formidles korrekt og med autencitet (Petersen, 2021).

Modvirk krisetræthed

Begrebet ”pandemisk træthed” – eller på dansk: ”coronatræthed” – opstod under COVID-19-pandemien og dækkede over akkumulering af træthed under den langvarige krise som følge af (a) efterlevelsen af myndighedernes anbefalinger og restriktioner (Jørgensen et al., 2022) og (b) at skulle forholde sig til et skiftende videns- og informationslandskab (Lilleholt et al., 2020). Selvom begrebet var omdiskuteret under pandemien (Reicher & Drury, 2021), viser en række forskningsresultater på, at coronatrætheden var reel og væsentlig at håndtere.

Forskningen under pandemien viste, at når coronatrætheden steg, så var det korreleret med mindre efterlevelse af myndighedernes anbefalinger (Lilleholt et al., 2020) og med mindre politisk tillid (Jørgensen et al., 2022). For de personer, der var i højest grade oplevede coronatræthed, korrelerede disse følelser med egentlige radikaliserings-tendenser, og oplevelsen af coronarestriktionerne som en psykisk byrde korrelerede med støtte til voldelige demonstrationer (Bartusevičius et al., 2021). Desuden korrelerede følelser af coronatræthed også med mindre opmærksomhed på kriseinformation fra officielle myndigheder (Lilleholt et al., 2020).

Krisetræthed afspejler de psykosociale og materielle omkostninger ved at efterleve myndighedernes anbefalinger under en krise. Følelser af ensomhed, følelser af økonomisk usikkerhed og tab af individuel kontrol var eksempelvis centrale faktorer bag træthed under pandemien (Bor et al., 2023b; Jørgensen et al., 2022). Forskning foretaget i række vestlige lande viste, at disse følelser akkumulerede over tid, og en given kriseintervention kan dermed skabe mere træthed senere i en krises forløb end tidligt i en krise (Jørgensen et al., 2022). Denne forskning viste også, at når antallet af dødsfald steg under pandemien, så faldt trætheden alt andet lige (Jørgensen et al., 2022). Folk er med andre ord i stand til at håndtere flere omkostninger, hvis det føles meningsfuldt.

Disse resultater tyder på, at der er to nøglefaktorer i forhold til at modvirke træthed under en samfundskrise – og dermed opretholde den politiske tillid. For det første skal beslutningstagerne minimere omkostningerne ved de indgreb, som de vurderer er nødvendige, så meget som muligt. Dette indebærer blandt andet en særlig opmærksomhed i forhold til resourcesvage grupper. Myndighederne kan eksempelvis iværksætte hjælpepakker for at afbøde negative økonomiske konsekvenser; identificere grupper med psykosocial sårbarhed og yde støtte; og prioritere at fjerne restriktioner, så snart de bliver unødvendige. For det andet skal interventioner ”give mening” for offentligheden. Dette er endnu en afgørende grund til at investere i meningskabende kommunikation.

Dæmp sociale spændinger

Fælles handling under en krise kræver social tillid. Det vil sige, at folk skal stole på, at andre mennesker også bidrager til den fælles løsning (Ostrom, 1998). Forskningen under COVID-19-pandemien viste dog, at der undervejs opstod betydelig mistillid mellem forskellige grupper af borgere.

Folk – især dem, der var bekymrede for deres egen sikkerhed – var tilbøjelige til moralsk at fordømme mennesker, der ikke overholdt sundhedsmyndighedernes anbefalinger (Bor et al., 2023c). Dette var især tydeligt i forbindelse med vaccinationsbeslutninger. På tværs af lande fra hele verden viste et studie baseret på en række eksperimenter, at personer, der blev vaccineret mod COVID-19, var tilbøjelige til at udtrykke negative følelser ved familierelationer med uvaccinerede personer (Bor et al., 2023). Et amerikansk delstudie viste også, at disse følelser af antipati også medførte, at vaccinerede personer støttede politiske forslag, som fratog uvaccinerede personer fundamentale rettigheder såsom fri bevægelighed og ytringsfrihed. Samtidig viser forskning, at personer, der valgte ikke at blive vaccineret mod COVID-19, i højere grad følte sig pressede (Rosenfeld & Tomiyama, 2022) og diskrimineret imod (Henkel et al., 2022).

Personer, der ikke bidrager til en fælles løsning, bliver ofte spontant fordømt i forbindelse med kollektiv handling (Korn et al., 2020). Under COVID-19-pandemien blev der pustet yderligere til fordømmelsen fra politikere, der brugte moraliserende retorik til at retfærdiggøre interventioner, der var særligt omkostningsfulde for dem, der ikke var vaccineret. Dansk forskning har vist, at et pressemøde under coronapandemien med præcist denne retorik sænkede den allerede lave politiske tillid til coronahåndteringen blandt uvaccinerede personer med yderligere 11 procentpoint (Jørgensen et al., 2021c).

Disse fund viser, at en vigtig opgave for beslutningstagerne under en krise er at dæmpe snarere end forstærke konflikterne mellem borgerne og dermed opretholde den sociale tillid. Et element er at undgå at anvende fordømmende retorik. Et andet element er at opbygge en dyb forståelse for de faktorer, der ligger bag manglende efterlevelse af myndighedernes anbefalinger. Dette vil muliggøre, at disse faktorer adresseres – og dermed at efterlevelsen øges. Det mulig-

gør også, at myndighederne kommunikerer mere nuanceret om dem, der ikke efterlever anbefalingerne, til resten af befolkningen. Under coronapandemien var vaccinationsbeslutninger baseret på en lang række komplicerede faktorer herunder underliggende helbredsproblemer, immunitet igennem tidligere infektion, negative eksisterende erfaringer med sundhedsmyndigheder (for eksempel som medlemmer af minoritetsgrupper) eller etiske overvejelser om vaccinelighed (se Bor et al., 2023). For at undgå at fastholde social tillid er det vigtigt, at beslutningstagerne ikke reducerer komplekse overvejelser til forenkede stereotyper, der understøtter moralsk fordømmelse.

Et moderne kriseberedskab i krisernes årti

Coronapandemien var en af de mest alvorlige globale kriser i nyere tid. Men afslutningen på pandemien betød ikke, at kriserne var overstået. Umiddelbart efter angreb Rusland Ukraine og i kølvandet herpå fulgte udfordringer i forhold til sikkerhed, økonomi og energiforsyning. Samtidig bliver det i stigende grad klart, at hurtig handling er afgørende i forhold til klimakrisen. 2020'erne er på mange måder blevet til krisernes årti. Derfor er det afgørende, at vi drager så meget læring som muligt fra pandemien om god krisehåndtering.

Energikriser, klimakriser og økonomiske kriser kræver også adfærdsændringer, og dermed hviler løsningen på fremtidens kriser i høj grad også på borgernes tillid til hinanden og myndighederne. Som det er blevet klart i denne artikel, er et afgørende fundament for den tillid, at myndighederne selv agerer troværdigt og med en antagelse om, at borgerne kan håndtere komplekse informationer på en hensigtsmæssig måde (Petersen, 2021).

At tillid er en væsentlig ressource under samfundskriser, betyder også, at vi ikke må gentage den fejl, der lå bag Global Health Security Index-rapporten, der blev omtalt i artiklens indledning. I en krise kan man ikke kun have fokus på de tekniske løsninger og kapaciteter. Menneskelig adfærd er i høj grad et anliggende for samfundsvidenskab og humaniora, og dermed må kompetencer indenfor disse felter være en afgørende del af ethvert moderne kriseberedskab. Dette indebærer at sikre inddragelsen af den nødvendige ekspertviden om kommunikation og adfærd, men det indebærer også løbende indsamlinger af adfærds- og holdningsdata med relevans for tillid, handlekompetence, oplevelse af transparens, krisetræthed og oplevelserne af medborgere og myndigheder. I Danmark under coronapandemien blev sådanne løbende dataindsamlinger foretaget af HOPE-projektet ("How Democracies Cope with COVID-19", <https://hope-project.dk/>), som efterfølgende stillede analyserne åbent til rådighed for borgere, medier og myndigheder. Mange af de resultater, som er omtalt i denne artikel, er netop baseret på dette projekt. I fremtidige kriser bør en sådan dataindsats være en integreret del af kriseberedskabet.

Referencer

- Benen, S. (2021). "Departing NIH chief eyes more research 'on human behavior'"; <https://www.msnbc.com/rachel-maddow-show/maddowblog/departing-nih-chief-eyes-more-research-human-behavior-n1286390>
- Bargain, O., & Aminjonov, U. (2020). Trust and compliance to public health policies in times of COVID-19. *Journal of Public Economics*, 192, 104316.
- Bartusevičius, H., Bor, A., Jørgensen, F., & Petersen, M. B. (2021). The psychological burden of the COVID-19 pandemic is associated with antisystemic attitudes and political violence. *Psychological Science*, 32(9), 1391-1403.
- Bol, D., Giani, M., Blais, A., & Loewen, P. J. (2021). The effect of COVID-19 lockdowns on political support: Some good news for democracy?. *European Journal of Political Research*, 60(2), 497-505.
- Bollyky, T. J., Hulland, E. N., Barber, R. M., Collins, J. K., Kiernan, S., Moses, M., ... & Dieleman, J. L. (2022). Pandemic preparedness and COVID-19: an exploratory analysis of infection and fatality rates, and contextual factors associated with preparedness in 177 countries, from Jan 1, 2020, to Sept 30, 2021. *The Lancet*, 399(10334), 1489-1512.
- Bollyky, T. J., Hulland, E. N., Barber, R. M., Collins, J. K., Kiernan, S., Moses, M., ... & Dieleman, J. L. (2022). Pandemic preparedness and COVID-19: an exploratory analysis of infection and fatality rates, and contextual factors associated with preparedness in 177 countries, from Jan 1, 2020, to Sept 30, 2021. *The Lancet*, 399(10334), 1489-1512.
- Bor, A., & Petersen, M. B. (2022). The psychology of online political hostility: A comprehensive, cross-national test of the mismatch hypothesis. *American Political Science Review*, 116(1), 1-18.
- Bor, A., Jørgensen, F., & Petersen, M. B. (2023). Discriminatory attitudes against unvaccinated people during the pandemic. *Nature*, 613(7945), 704-711.
- Bor, A., Jørgensen, F., & Petersen, M. B. (2023b). The COVID-19 pandemic eroded system support but not social solidarity. *PLOS One*, 18(8), e0288644.
- Bor, A., Jørgensen, F., Lindholt, M. F., & Petersen, M. B. (2023c). Moralizing the COVID-19 Pandemic: Self-Interest Predicts Moral Condemnation of Other's Compliance, Distancing, and Vaccination. *Political Psychology*, 44(2), 257-279.
- Bradley, V. C., Kuriwaki, S., Isakov, M., Sejdinovic, D., Meng, X. L., & Flaxman, S. (2021). Unrepresentative big surveys significantly overestimated US vaccine uptake. *Nature*, 600(7890), 695-700.
- Bright, J. (2016). Explaining the emergence of echo chambers on social media: the role of ideology and extremism. arXiv preprint arXiv:1609.05003.
- Dinesen, P. T., & Sønderskov, K. M. (2012). Hvorfor stiger tilliden?. *Politica*, 44(1), 87-110.
- Gollwitzer, A., Martel, C., Brady, W. J., Pärnamets, P., Freedman, I. G., Knowles, E. D., & Van Bavel, J. J. (2020). Partisan differences in physical distancing are linked to health outcomes during the COVID-19 pandemic. *Nature Human Behaviour*, 4(11), 1186-1197.
- Gustafson, A., & Rice, R. E. (2020). A review of the effects of uncertainty in public science communication. *Public Understanding of Science*, 29(6), 614-633.
- Henkel, L., Sprengholz, P., Korn, L., Betsch, C. & Böhm, R. The association between vaccination status identification and societal polarization. *Nat. Hum. Behav.* <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01469-6> (2022).
- Johnson, T., Dawes, C., Fowler, J., & Smirnov, O. (2020). Slowing COVID-19 transmission as a social dilemma: Lessons for government officials from interdisciplinary research on cooperation. *Journal of Behavioral Public Administration*, 3(1).
- Jørgensen, F. J., & Petersen, M. B. (2022). Smittebeskyttende adfærd under anden bølge af covid-19 pandemien i Danmark. *Politica*, 54(4), 343-363.
- Jørgensen, F. J., Bor, A., & Petersen, M. B. (2021c). Increased pressure leads to decreased trust among the unvaccinated: effects of the announcement of the re-introduction of Covid passports in Denmark.
- Jørgensen, F., Bor, A., & Petersen, M. B. (2021a). Compliance without fear: Individual-level protective behaviour during the first wave of the COVID-19 pandemic. *British Journal of Health Psychology*, 26(2), 679-696.
- Jørgensen, F., Bor, A., Lindholt, M. F., & Petersen, M. B. (2021b). Public support for government responses against COVID-19: Assessing levels and predictors in eight Western democracies during 2020. *West European Politics*, 44(5-6), 1129-1158.
- Jørgensen, F., Bor, A., Rasmussen, M. S., Lindholt, M. F., & Petersen, M. B. (2022). Pandemic fatigue fueled political discontent during the COVID-19 pandemic. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 119(48), e2201266119.
- Korn, L., Böhm, R., Meier, N. W., & Betsch, C. (2020). Vaccination as a social contract. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(26), 14890-14899.
- Lilleholt, L., Zettler, I., Betsch, C., & Böhm, R. (2020). Pandemic fatigue: Measurement, correlates, and consequences. *PsyArXiv Prepr*, 1-36.
- Lindholt, M. F., Jørgensen, F., Bor, A., & Petersen, M. B. (2021). Public acceptance of COVID-19 vaccines: cross-national evidence on levels and individual-level predictors using observational data. *BMJ open*, 11(6), e048172.
- Mahajan, M. (2021). Casualties of preparedness: the global health security index and COVID-19. *International Journal of Law in Context*, 17(2), 204-214.
- Nielsen, L. H., & Petersen, M. (2023, November 23). Beyond the polarized US: Ideology and system trust as drivers of COVID-19 attitudes and behaviors across

- eight Western countries. <https://doi.org/10.31234/osf.io/b84wr>
- Nogara, G., Vishnuprasad, P. S., Cardoso, F., Ayoub, O., Giordano, S., & Luceri, L. (2022, June). The disinformation dozen: An exploratory analysis of covid-19 disinformation proliferation on twitter. In 14th ACM Web Science Conference 2022 (pp. 348-358).
- Norman, P., Boer, H., Seydel, E. R., & Mullan, B. (2015). Protection motivation theory. Predicting and changing health behaviour: Research and practice with social cognition models, 3, 70-106.
- Ostrom, E. (1998). A behavioral approach to the rational choice theory of collective action: Presidential address, American Political Science Association, 1997. *American Political Science Review*, 92(1), 1-22.
- Ostrom, E., & Walker, J. (Eds.). (2003). *Trust and reciprocity: Interdisciplinary lessons for experimental research*. Russell Sage Foundation.
- Petersen, M. B. (2021). COVID lesson: trust the public with hard truths. *Nature*, 598(7880), 237-237.
- Petersen, M. B., Bor, A., Jørgensen, F., & Lindholt, M. F. (2021). Transparent communication about negative features of COVID-19 vaccines decreases acceptance but increases trust. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(29), e2024597118.
- Petersen, M. B., Christiansen, L. E., Bor, A., Lindholt, M. F., Jørgensen, F., Adler-Nissen, R., ... & Lehmann, S. (2022). Communicate hope to motivate the public during the COVID-19 pandemic. *Scientific Reports*, 12(1), 1-7.
- Pink, S. L., Chu, J., Druckman, J. N., Rand, D. G., & Willer, R. (2021). Elite party cues increase vaccination intentions among Republicans. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(32), e2106559118.
- Reicher, S., & Drury, J. (2021). Pandemic fatigue? How adherence to covid-19 regulations has been misrepresented and why it matters. *BMJ*, 372.
- Rimer, B. K., & Kreuter, M. W. (2006). Advancing tailored health communication: A persuasion and message effects perspective. *Journal of Communication*, 56, S184-S201.
- Rosenfeld, D. L. & Tomiyama, A. J. (2022). Jab my arm, not my morality: perceived moral reproach as a barrier to COVID-19 vaccine uptake. *Soc. Sci. Med.* 294, 114699 (2022).
- Stolle, D. (2002). Trusting strangers—the concept of generalized trust in perspective. *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 31(4), 397-412.
- Sønderskov, K. M., & Dinesen, P. T. (2014). Danish exceptionalism: Explaining the unique increase in social trust over the past 30 years. *European Sociological Review*, 30(6), 782-795.
- Sønderskov, K. M., & Dinesen, P. T. (2016). Trusting the state, trusting each other? The effect of institutional trust on social trust. *Political Behavior*, 38, 179-202.
- Svendsen, G. T. (2012). *Tillid*. Aarhus Universitetsforlag.